

Pelikán, Jarmil

[Kruta, Vladislav. K počátkům vědecké dráhy J.E. Purkyně]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1965, vol. 14, iss. D12, pp. 237-238

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107695>

Access Date: 02. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

v letech 1875–1878, již se zúčastnili ukrajinští dobrovolníci tzv. internacionálního bratrstva. Největší zásluhu o poznání srbochorvatské literatury v ukrajinštině měl Ivan Franko, který sjednotil kolem sebe kruh překladatelů a badatelů o srbochorvatské literatuře.

Také vztahům ukrajinsko-bulharským jsou ve sborníku věnovány dvě stati. Na básních bulharských autorů, přeložených P. Tyčynou, pokouší se V. O. Zachrčevská ukázat, jak mistrovství překladu závisí na ideové a umělecké spřízněnosti překladatele s básníkem i na pochopení jeho tvůrčí metody. Mistrovské ovládnutí jazyka, do něhož se překládá, nutně pro překladatele, vede u silných a originálních tvůrců, jakým je Pavel Tyčyna, k svéráznému přetváření ilumočených veršů.

B. O. Šajkevych se zabývá estetickými názory bulharského básníka Nikoly Vapcarova. Tyto názory jsou v úzké souvislosti s revolučními ideami bulharské literatury předchozích období a s revoluční ruskou a sovětskou literaturou. Na Vapcarova měla vliv marxistická kritika třicátých let, zvláště G. Bakalova a T. Pavlova. Autorovi se celkem podařilo sestavit přehled estetických názorů velkého básníka, ale snad měl více zdůraznit moment vývoje.

„Славистичний збірник“ dokládá směr práce a bádání v ukrajinské slavistice. Ačkoliv literatura v celkovém počtu příspěvků zaujímá jen asi jednu třetinu, žádný z větších slovanských národů nezůstal tu nepovšimnut. Zájem badatelů upoutávají především vzájemné vztahy mezi literaturou ukrajinskou a jinými slovanskými literaturami. Nechybějí ani zájmy speciální bez srovnávací základny, jak o tom svědčí např. studie Volkova.

Mečislav Krhoun

Vladislav Kruta, **K počátkům vědecké dráhy J. E. Purkyně.** Korespondence s přáteli z pražských let 1815–1823. (Sborník prací lékařské fakulty v Brně 12, Brno 1964, stran 207, 32 obrazů.)

Publikace je věnována Purkyňově korespondenci ze závěru studií, jeho působení na pražské universitě, ucházení se o profesuru ve Vratislavi a počátkům jeho vědecké činnosti. Publikace vyrůstá z dlouholeté práce sběratelské a badatelské; znalec Purkyňova díla a vydavatel jeho Sebraných spisů, prof. V. Kruta, shromáždil se svými spolupracovníky rozsáhlý materiál, roztroušený jednak v našich knihovnách a archívech či ještě v soukromých rukou, jednak v Německu, v Polsku i jinde a postupně jej zpracovává (dosud to byly studie o korespondenci s těmito vědci: A. A. Retzius, J. P. Müller, C. E. Baer).

Kniha navazuje na soubor Purkyňovy korespondence vydané J. Jedličkou v letech 1920 a 1925. Převažují v ní dopisy nové, dosud neuveřejněné. Ve většině listů je Purkyně adresátem, je však i 16 dopisů psaných Purkyněm. Vzhledem k tomu, že se celkově zachovalo málo listů psaných Purkyňovou rukou, je to úspěch značný.

I když jsou dopisy věnovány především tehdejšímu odbornému publikacím, vzájemnému poměru mezi pisateli, informacím o pracovních možnostech v jejich oboru a hledání vhodného pracoviště pro mladého vědce, nacházíme v korespondenci též mnoho poznámek o otázkách širšího dosahu, o tehdejšímu stavu naší vědy, o snahách uvědoměných pracovníků národního obrození. Purkyně již v tomto mladém věku projevoval široký kulturní zájem. Pomocí svých přátel pátrá po hlaholských liturgických knihách, shromažďoval pro české učence slovanské knihy (později objevil staročeské písemné památky ve Slezsku a na polském území), usiloval o zřízení ústavu pro podporování české literatury, o vydávání českého vědeckého časopisu (o Purkyňově účasti při zřízení a vydávání časopisu Krok nově a nejuplněji pojednávají V. Kruta a V. Zapletal v IX. svazku Purkyňových sebraných spisů). V dopisech najdeme i nové zmínky o Purkyňově spolupráci se slavisty (např. s Polákem Kucharským).

Korespondence přináší bohaté svědectví o tom, jak Purkyně již od svých studií podnětně a plodně působil na své přátele nejen svým všestranným vzděláním a mimořádným nadáním, ale i rysy svého charakteru, obětavostí, vytrvalostí, ušlechtilou snahou neustále obohacovat pokladnici národní vzdělanosti; pro mnohé vrstevníky byl Purkyně vzorem životní moudrosti.

Některé otázky, na něž korespondence pouze upozorňuje, byly pečlivě objasněny v úvodu, v informacích o pisatelích dopisů a podrobných poznámkách, které proti dosavadním studiím B. Matouškové a E. Rozsivalové o tomto údobí vědceva života přinášejí nové poznatky. Např. proti dosavadní literatuře, která často tvrdila, že Goethe svou přímlovou zasáhl do jednání o jmenování J. E. Purkyně profesorem ve Vratislavi, přináší publikace velmi cenné zpřesnění v otázce vzájemného poměru Goetha a Purkyně.

Doslov, obsáhlý seznam dosavadní literatury, rejstřík uveřejněných dopisů, seznam citovaných míst z prací J. E. Purkyně a rejstřík jmen se základními údaji přispívají k přehled-

nosti a přesnému zařazení knihy do dosavadní literatury o největším českém fyziologu. Publikace splňuje nejvyšší požadavky kladené na práci tohoto druhu. Přitom však, i když jde o publikaci speciálního charakteru, je přístupna každému čtenáři a kromě cenného přínosu k vědeckému poznání Purkyňovy osobnosti a jeho odkazu může přispět i k poznání tohoto vědce u širší čtenářské veřejnosti.

Knihy má základní význam nejen pro medicínu, pro přírodní vědy, ale i pro kulturní dějiny.

Jarmil Pelikán

Giacomo De ben e d e t t i, *Intermezzo*. (Mondadori 1963, 288 stran.)

Jméno Giacomo Debenedettiho, pokrokového literárního kritika, esejisty a profesora moderní italské literatury na universitě v Římě, není neznámo účastníkům kongresu Evropského sdružení spisovatelů, který se konal počátkem srpna 1963 v Leningradě. Pozornost a živou diskusi vzbudil tam jeho projev o vývojových možnostech realistického románu na Západě v době, kdy vztahy mezi jedincem a společností jsou v kapitalistickém světě povážlivě uvolněny, ne-li zcela rozrušeny. Debenedetti vychází přitom ze současné italské zkušenosti, ale zřejmě přikládá svým závěrům platnost značně širší. Západní literatura se musí podle jeho názoru i nadále omezovat jenom na román experimentální, který zatím pěstuje se největší uměleckou přesvědčivostí anebo aspoň s největším úspěchem u části západního čtenářstva vizuální škola (*école du regard*), představovaná ve Francii Robbe-Grilletem a N. Sarrautovou, zatímco v Itálii je dosud jejím nejpozoruhodnějším zástupcem C. E. Gadda, jehož poslední románová práce *Poznání bolesti* byla nedávno vyznamenána Mezinárodní cenou nakladatelů. V podstatě jde tedy o román, který nejjasněji obráží desintegraci staré společenské struktury a nemožnost lidského setkání a porozumění v oblasti vztahů mezi lidmi. Proti tomuto názoru Debenedettiho se však ozvaly námitky některých, a to i západních spisovatelů, kteří poukazovali především na to, že, i když nemůže soudobý západoevropský román přehlížet svou závislost na stavu společnosti a na prostředí, z něhož volí své postavy, přece, anebo právě proto musí tím více usilovat o vytváření lidštějších vztahů a o zmiřňování pocitu osamělosti, kterou cítí jednotlivec tváří v tvář mechanizaci technicky vysoce vyspělé, ale odtahující lidské civilizace. Tento názor ostatně již předjímá Salinari ve své polemice s Vittorinim, který zastává celkem podobné stanovisko jako Debenedetti a nevidí pro nejbližší budoucnost východiska z krize, v níž se octl západoevropský román, neboť stále ještě neovládáme svět průmyslu, který vystřídá zásluhou člověka svět přírody, onen svět, jenž „zdědil po svém předchůdci bývalou jeho moc determinovat nás i v okruhu naší schopnosti, těžit z něho v náš prospěch“. . . . „Téma odcizení je základ jakékoli poznávací činnosti,“ to však neznamená, a v tom je bezděky skryt ostent polemiky s Debenedettim, že by se měl spisovatel trvale uzavírat do onoho odcizení, anebo se jen omezovat na jeho vyjádření, poněvadž „dnešní literatura má předjímat v pohledu na průmyslové odcizení budoucí osvobození člověka z pout onoho odcizení“ (Menabò 1961, č. 4). Ale to jenom na okraj naší recenze.

Debenedetti shrnul ve své knize několik kritických studií o současných italských autorech, počínaje hudebním skladatelem, esejistou a romanopiscem Brunem Barillim a „dvěma podobnými spisovateli“ Elsy Morante a Gianni Manzini, přes padovského básníka a křehkého lyrika Diega Valerho, Dina Buzzatiho, Giuseppe Dessiho a Bonaventuru Tecchiho až po oslnivého fejetonistu Emilia Cecchiho, naturalisticky smyslového Quarantotto-Gambiniho a konečně tajemně znepokojivého Tommasa Landolfiho.

Nejzávažnější a kriticky nejpronikavější, i když nazírána z hlediska téměř čtyřicetiletého přátelského svazku, je stať o terstském básníku Umbertu Sabovi, jehož uměleckou tvorbou se Debenedetti již dříve několikrát zabýval. Za básníkovu mládež byl Terst ještě rakouské město, i když s italskou kulturou. Vzdálenost od významných středisek, jakož i těsný kontakt s německým i slovanským prostředím skýtaly při tolika nevýhodách přece jen jednu přednost: že totiž si jisté myšlenkové proudy, které se již v italském prostředí opotřebovaly a ztratily svou původní průbojnost, zachovaly na území Terstu neztenčenou životní sílu a schopnost kladného působení. A tak například verismus s rodičmi se psychoanalytickými tendencemi (Joyce působil dva roky na terstské universitě a důvěrně se spřátelil se Svevem) jistě nezůstal bez vlivu na prvé dva romány Itala Sveva *Život* (1892) a *Stáří* (1898). Zatímco na italském kontinentě tento směr nezanedbal v tehdejší básnické tvorbě — snad s výjimkou Pascolioho — žádné hlubší stopy, zapůsobil pronikavě na Sabu, který ostatně již svým vlastním básnickým naturelem tíhl k realistickému, i když osobitě ztvárněnému pohledu na svět a jeho dění. Básnická tvorba Sabova, shrnutá později do obsáhlé sbírky *Zpěvník*, svědčí o daru pronikavého pozorování a o schopnosti nazírat na zobrazené předměty z podobného zorného úhlu jako na živé bytosti, propůjčit jim jejich vzhled a ústrojně je začlenit do